

VRTOVI CIMETA

ŠAJEM SELVADURAJ

Prevela

Jelena Stakić

■ Laguna ■

Naslov originala

Shyam Selvadurai
CINNAMON GARDENS

Emblem Editions, published by McClelland & Stewart Ltd

Copyright © 1998 by Shyam Selvadurai
Translation Copyright © 2006 za srpsko izdanje, LAGUNA

Published by arrangement with Westwood Creative Artists, Ltd.

*Svojoj tetki, Bani (Čarlobeli) de Silva,
za sve kupljene knjige, sve ispričane priče*

Endruu, s ljubavlju

Canada Council
for the Arts

Conseil des Arts
du Canada

This book is published under assistance by The Canada Council
for the Arts and Foreign Affairs Canada.

„... jer porast dobra u svetu donekle zavisi i od neistorijskih dela; pa ako vama i meni nije tako rđavo kao što je moglo biti, za to svakako moramo da zahvalimo i mnoštvu onih koji su časnoproživeli svoje neprimećene živote, i koji počivaju u neposećivanim grobovima.“

– Džordž Eliot, *Midlmarč*

Prva knjiga

1

*Ma uolikoj nevolji,
Nepokolebljivo teži srećnome kraju.
– Tirukural, stih 669*

Analukšmi Kandiji često se činilo da bi se stih iz *Tirukurala*, velikog dela tamilske filozofije – „Vidim more ljubavi, ali ne i splav da ga preplovim“ – ako bi se reč „ljubav“ zamenila rečju „želja“, mogao primeniti i na njen život. Jer ona je jasno videla more svojih želja, ali splav koji joj je sudbina dala beše toliko natovaren običajima njenoga sveta da joj se činilo da će potonuti i u najmanjem plićaku.

Kao i većina zanesenjaka, Analukšmi je svoju sputanost videla donekle preterano. Za jednu mladu dvadesetdvođišnju ženu iz dobre tamilske porodice koja živi u godini 1927. njena su postignuća bila izvrsna – ili, zavisno od uverenja, grozna. Imala je kembričko svedočanstvo o završenih dvanaest razreda, što je u ono vreme bilo prilično retko za devojkju; bila je prva u engleskoj književnosti na celome ostrvu, na veliku nelagodnost svih muških škola. Potom je otišla na učiteljski koledž i iškolovala se za učiteljicu.

Rodbina njene majke, Barnetovi, smatrala je da je to što se Analukšmi kvalifikovala za učiteljicu najveći zločin. Karijera učiteljice beše namenjena devojkama suviše siromašnim ili suviše ružnim da bi ikad ulovile muža. U tome su Barnetovi videli namerno izrugivanje izgledima na udaju. Isto je tako lepo

mogla da ode u manastir. Za njenu samovoljnu, nehajnu narav krivicu su bacali na oboje roditelja. Njen otac Murugasu izišao je na loš glas u svom selu u Džafni kad je prilikom jedne svađe sa svojim ocem porazbijao glave bogovima na kućnom oltaru, pobegao u Malaju i preobratio se u hrišćanstvo. Luiza, njena majka, usprotivila se naložima porodice i udala se za Murugasua. Barnetovi su bili jedna od najstarijih hrišćanskih porodica na Cejlonu. Murugasu je bio suviše nov preobraćenik da bi za sobom imao, kao oni, pokolenja odrasla pod civilizujućim uticajem hrišćanstva.

Luiza je krivicu za narav svoje najstarije ćerke svaljivala pravo na muževljeva pleća. Pošto nije imao sina – u porodici su bile tri ćerke – on je Analukšmi podigao kao dečaka. On je odgovoran za njenu nepromišljenost, osobinu koja bi kod dečaka bila prihvatljiva, pa i dražesna, ali kod devojke je neminovno ogromna nesreća. Luiza je pokušavala da ga upozori na grešku koju pravi. Pokušavala je da sputa Analukšminu slobodu, da probudi u njoj razumevanje za neophodna ograničenja koja se moraju postavljati devojci kako bi se zaštitio i njen ugled, i ugled porodice. No naponi joj behu uzaludni, pošto je njen muž odvodio Analukšmi u inspekciju na porodični posed kaučuka, i učio je tenisu i plivanju.

Luizi bi bilo drago kad bi se sva krivica mogla svaliti na njenog muža, ali morala je priznati da je udaljavanje između Murugasua i nje, koje ju je na kraju nateralo da se iz Malaje vrati na Cejlon, prekinulo i bliskost između oca i ćerke. Analukšmi je bila duboko povređena zbog toga. Luiza je zapravo pristala da Analukšmi pođe na učiteljski koledž u nadi da će je odgovornost učiteljice primorati da se konačno smiri.

Da ju je neko upitao zašto joj je narav takva kakva je – a ona sama nije sebe smatrala svojevolumnom, nego „novom ženom“ koja se ne stidi i ne plaši da zatraži svoj deo sveta – Analukšmi bi pokazala na dve osobe: gospođicu Ameliju Loton, misionarku i upravnicu škole koju je pohađala i u kojoj sad predaje, i na

njenu usvojenu ćerku, Nensi (čiji su roditelji, siromašni seljaci, umrli od kolere kad je njoj bilo trinaest godina). Kad je brak njenih roditelja pukao i kad su se ona i sestre vratile s majkom u Kolombo, Analukšmi se činilo da gospođica Loton i Nensi unose radost i zadovoljstvo u njen život. Njihov bungalov postao joj je drugi dom, i najveći deo slobodnog vremena provodila je s njima, odlazeći na kupanje u moru i povremeno na odmor u brda. Preko gospođice Loton je saznala za borbe za ženska prava u Engleskoj, i za mali udeo gospođice Loton u njima tokom njenih studentskih dana. Upravo je gospođica Loton i podsticala u njoj naviku da čita, što je, znala je, i odvelo tome da bude prva u engleskoj književnosti. Upravo ju je upravnica istinski podržala u odluci da bude učiteljica.

Kad je gospođica Blejk, pomoćnica upavnice, na dan svog povratka u Englesku poklonila Analukšmi svoj bicikl, nasmešena lica gospođice Loton i Nensi, koje su stajale na verandi nekoliko stepenika iznad gospođice Blejk, ohrabrila su Analukšmi da primi poklon.

Tog popodneva Luiza je klečala na jednom kraju stražnje verande. Pred njom je ležala otvorena teška drvena kutija u kojoj je čuvala zalihe suve hrane i začina, a ona je merila *ulundu* koji će potopiti preko noći za jutarnje *tosaje*. Usklici njenih mlađih ćerki, Kumudini i Manohari, prekidoše je u poslu. Ona spusti olovni poklopac i, čak i ne zakatančivši kutiju, pokupi svežanj ključeva i pohita kroz salon. Iziđe na prednju verandu i zateče Analukšmi kako stoji ispod stepenica s nekakvim biciklom.

Luiza zaprepašćeno zadrža dah. „Šta je, pobogu, ovo?“

„Bicikl“, odgovori Analukšmi trudeći se da zvuči kao da je za nju najprirodnije na svetu da se pojavi s biciklom.

„Vidim i sama da je bicikl. Ali otkud on ovde?“

„To je bicikl gospođice Blejk. Dala mi ga je kao oprostajni poklon.“

Analukšmi ukloni s lica nekoliko vlasi iskliznutih iz punde koju je nosila vezanu na potiljku. U sebi je ponavljala argumente koje je uvežbavala s Nensi ne bi li savladala otpor porodice.

Luiza srdito coku. „Ne pričaj gluposti, Analukšmi. Znaš da se ne možeš vozikati naokolo biciklom.“

„A zašto ne?“

Od Analukšminog drskog tona Luizi buknu lice.

Pre nego što je stigla da nastavi, njena srednja ćerka, Kumudini, položi joj šaku na mišicu u znak upozorenja. Svađe između majke i starije sestre često su bile pregrejane te je Kumudini morala da se meša kao mirotvorac. „Aka, budi razumna“, reče ona Analukšmi. „Ne možeš. Ljudi će svašta da pričaju.“

Iako je imala dvadeset jednu, godinu manje od Analukšmi, Kumudini su svi smatrali najstarijom zato što je bila pravi uzor doličnosti.

„I pogledaj na šta ti liči sari“, nastavi Kumudini. „Upropašćen je.“ Ona odmahnu glavom. Iako samo jeftin sari od japanskog žoržeta, bio je divan, sa šarom od listova cimeta na beličastoj osnovi. Sad je pri porubu imao mrlju od ulja za podmazivanje. Kumudini je taj sari veoma pažljivo bila prišla na pojas, jer u ono se vreme sari prišivao na pojas koji se pričvršćivao na struku slično suknji, i samo ga je valjalo nabrati i veo obavijen oko tela prebaciti preko ramena. Trud joj je bio uzaludan. Sari je verovatno upropašćen. Osim toga, bela bluza uz sari imala je dve veoma neženstvene mrlje od znoja ispod pazuha.

„Trebalo bi da joj zakačimo lanac oko vrata i povedemo je od kuće do kuće“, dobaci zajedljivo Manohari, najmlađa. „Izgleđa kao majmun na biciklu, sigurna sam da će nam ljudi davati mnogo para da je gledaju kako se ludira.“

Šesnaestogodišnja Manohari zapravo je smatrala da je sve to pomalo lakrdija. Okolnost joj je naprosto pružila priliku da ispolji duhovitost po kojoj je bila poznata, i sruči je na svoju najstariju sestru.

„Oprosti što ti govorim nešto što se podrazumeva“, reče Luiza, „ali pristojne, ugledne devojke ne voze bicikle.“

„Voze“, odvrati Analukšmi. „Mnoge Burgerke i Evropljanke voze bicikle. Pogledaj gospođicu Loton.“

„Gospođicu Loton!“, uzviknu Manohari. „Gospođica Loton veli ne rikše, gospođica Loton veli voziti bicikl. Da ti gospođica Loton kaže da skočiš u bunar, da li bi i to uradila?“

„Znači, to te gospođica Loton ohrabruje na ovu koještariju.“ Luiza uze da se igra ključevima na srebrnoj trouglastoj alki kako ćerke ne bi videle koliko je povređena što Analukšmi više ceni mišljenje i savet neke druge žene nego svoje majke.

„Budi razborita, aka“, reče Kumudini. „Jedno je kad Evropljanke voze bicikl. Mi ne možemo.“

„A nikad i nećemo ako neko ne počne prvi“, odgovori Analukšmi. „Kako će žene u ovoj zemlji uopšte ići napred? Evropljanke mogu da voze bicikl i rade štošta drugo zato što je neka hrabra žena povukla nogu.“

„Mene nije briga za ono što kaže gospođica Loton“, reče Luiza kačeci alku s ključevima za pojas svog sarija. „Ne možeš voziti taj bicikl, Analukšmi. To naprosto ne dolazi u obzir.“

Analukšmi zausti da se pobuni, ali majka odmahnu rukom davši joj na znanje da neće trpeti dalje preganjanje. Zatim ponovo uđe u kuću da nastavi s poslom.

„Svejedno ću da ga vozim“, doviknu Analukšmi majci.

Luiza se napravi da nije čula to peckanje.

Analukšmi je sad gnevno gledala Kumudini i Manohari. „Mnogo vam hvala na sestrijskoj podršci“, reče.

I ukočeno ode gurajući bicikl ispred sebe.

Pošto je naslonila bicikl na bočni zid kuće, Analukšmi zastade promišljajući o poklonu. Seti se čistog zadovoljstva u kom je uživala dok je vozila taj bicikl, ushićenja koje je u njoj raslo dok je bicikl ubrzavao, zadihanog osećaja ispunjenja kad je stigla na

vrh padine i vetra u kosi i ispod sarija dok se spuštala drugom stranom. A onda, ona sloboda da ide kud joj volja. Ona i Nensi su već išle u nekoliko pohoda biciklima gospođice Loton i gospođice Blejk, kad god je Analukšmi boravila u bungalovu svoje upravnice. Sad se posebno setila jednog takvog pohoda; jednog subotnjeg jutra ona i Nensi ustale su dok je još bio mrak, i odvezle se do šetališta Gal Fejs da gledaju kako sunce izlazi iznad mora. Sedele su na klupi na lukobranu zadovoljne, u tišini, obavijene šalovima, vazduh oko njih magličast, na njihovim usnama ukus soli. Bio je to predivan prizor, prve cepke svetlosti na nemirnim talasima poput srebrnastih morskih stvorenja što izranjaju i tonu, izranjaju i tonu. A onda su te cepke svetlosti postale zlatne i, pošto ih je bilo sve više, činilo se da more vrvi od zlatnih riba.

Analukšmi nije nameravala da dopusti smešnim društvenim konvencijama da je zaustave. Ubedila je sebe da je samo strah od osude sredine, a ne nekakvo lično protivljenje, naveo njenu majku na onu zabranu. Uostalom, u Malaji, dok su bile devojčice, majka se nije bunila kad ju je otac učio da vozi bicikl njenog brata od strica. Analukšmi zamišljeno pogleda bicikl. To je stvarno bio veseo bicikl, blistavocrvenog rama. Na krajevima upravljača lepršale su crvene, bele i plave zastavice, u skladu s bojama sedišta. Na pletenoj korpi okačenoj o upravljač ponosno se vijorila britanska nacionalna zastava. U njenoj glavi počeo da se kuva plan. Zamišljeno se lupnuvši po bradi, ona uđe u kuću da se umije pre ručka.

Sa svojim lepim pristaništem, i položajem na pola puta između istoka i zapada, Kolombo je dvadesetih godina dvadesetog veka bio jedno od velikih stecišta trgovačkih brodova. Stoga je imao ogroman značaj za trgovinu u Britanskoj imperiji. No u tom gradu nije bilo haotičnog zidanja, vreve i žurbe kao u ostalim

gradovima istoka – u Singapuru, ili Šangaju, ili Bombaju. Umesto toga, u Kolombu je glavni utisak bio utisak drveća i vode. S jedne strane, grad je zapljuskivao okean, i njegovi stanovnici nikad nisu bili daleko od slanog vonja morskog vazduha i svežih vetrića. Usred grada ležalo je prostrano jezero Bejra, čije su pritoke vijugale kroz grad i, ulivajući se jedna u drugu, na raznim mestima tvorile manja jezera. Jezerske vode behu oivičene lišćem neviđene lepote, svakovrsnim palmama, slapovima skerletnih plamenih cvetova, razmahanim listovima banana. Ulice Kolomba bile su asfaltirane i održavane u dobrom stanju. Bile su široke i oivičene razgranatim drvećem, koje je bacalo senku na kolovoz. Najobičnije drvo bilo je surija, čiji su mnogobrojni cvetovi često na pločniku tvorili tepih žut poput jagorčevine. Čak je i Tvrđava, trgovačka četvrt Kolomba, imala široke ulice s veličanstvenim, belo okrečenim zgradama. Trgovački uredi i radnje bili su prostrani i često celom dužinom imali verande s kolonadom kako bi pešacima pružale hladovinu.

Jedini deo Kolomba u kom su vladali kaos i užurbanost kao u drugim velikim gradovima bio je Peta, gde su se šaroliki bazari uvek orili od uzvika prodavaca i jarosnog cenjkanja žena koje su došle u kupovinu. Tu su ulice bile uske, zgrade zbijene, radnje i stanovi često otvoreni prema ulici, te su se i sama trgovina i život izlivali pravo na nju. Vazduh je bio rezak od mirisa voća, začina, sušene ribe, mesa, krvi iz kasapnica koja je oticala u otvorene slivnike. Kolovozi su bili prepuni ljudi, krava, koza, svinja, uz neprestano lepršanje vrana koje su skupljale otpatke.

Porodica Kandija je živela u Vrtovima cimeta, predgrađu Kolomba. Pre jednog veka čitav je kraj bio zaštićen posed na kom su kolonijalni gospodari gajili cimet zarade radi, ljuštači kore bili su takoreći vezani robovi, cena za obaranje drveta – smrt.

Vrtovi cimeta su se pružali oko parka Viktorija, prijatnog terena prošaranog pešačkim stazama u hladovini velikih smokava i

palmi, s klupama ispod snopova vitkih bambusa i stabala *arali-je*. Uz mnogobrojne zasvođene ulaze u park puzali su ljubičasti zvonasti cvetovi tunbergije, a u parku je bilo hristovog venca, orhideja, kaladija i mnogih drugih tropskih biljaka.

Severno od parka se nalazila Gradska većnica. Južno, Zelena staza vodila je celim putem kroz predgrađe Kolpeti do glavne saobraćajnice Kolomba, Galskog puta. Istočno od parka pružao se Albertov venac, od kog su se odvajale glave rezidencijalne ulice Vrtova cimeta: Vord plejs, Rosmid plejs, Barns plejs, i Horton plejs, od kojih je većina dobila naziv po bivšim britanskim guvernerima krunske kolonije Cejlon koja je pripadala Kruni.

U ulicama je bilo mnogo veličanstvenih vila smeštenih podalje od puta, a neke su se jedva videle od zelenila kojim su bile okružene. Bili su to domovi pripadnika najboljeg cejlonskog društva, onih koji su se uzdigli pod Britanskom imperijom i u kolonijalnoj privredi. Taj gospodski sloj stekao je neslućeno bogatstvo zahvaljujući trgovini kaučukom, kokosom, grafitom i – to se pomno prikrivalo – destilaciji araka. Saloni tih kuća bili su opremljeni najboljim što je Evropa mogla ponuditi, najfinijim svećnjacima, kristalom iz Voterfoda, zavesama iz Pariza, damastnim stolnjacima, velikim klavirima. Svim onim što je stanare činilo vernim slugama Britanske imperije ili, ako već ne Imperije – pošto je to bilo doba nemira za sticanje samouprave – a ono bar ljudima odanim načelima kolonijalne privrede zahvaljujući kojima su i dospeli tu gde su dospeli. Te krasne rezidencije nosile su imena kao što su Askot, Elskort, Priori, Grejndž, Šato Džubili, Rozbank, Finkasl, Fers; a imena stanara bila su – Redžinald, Feliks, Solomon, Florens, Henrijeta, Aloišus, Veniša, Tjudor, Edvin.

Jedna od najvelelepnijih zgrada u Vrtovima cimeta možda je bila kuća *mudalijara* Navaratnama. *Mudalijar* je bio rod Analukšmi i njenih sestara, pošto su njihov deda po ocu i on bili braća od strica. Njegovo imanje na Horton plejsu dobilo je ime Brajton, po Brajtonskom paviljonu, koji je *mudalijar* jednom

posetio kao mladić. Velika trospratnica u džordžijanskom stilu nalazila se na kraju dugačkog prilaznog puta koji se račvao s obe strane ovalnog vrta i spajao se ispred ulaznog trema. Ravan krov trema služio je kao balkon, a okruživala ga je balustrada. Na prvi sprat su vodila francuska vrata. Pročelje ovog sprata sastojalo se od niza nadsvođenih prozora spram kojih su prozori na drugom spratu bili puki prorezi. Ivicom krova pružala se druga balustrada i zaklanjala niski krov od crvenog crepa. Kuću je okruživala zasvođena veranda s kolonadom, s cvetnom šarom na popločanom podu i sa šezlonzima od tikovine i pruca.

Ovalni vrt ispred Brajtona bio je prostran, sa kamenim klupama na svakom kraju za uživanje u vidiku. Brižljivo održavan travnjak bio je razbijen lejama kanâ i ružâ. Na rubu prilaznog puta u pravilnim su razmacima bile posađene kraljevske palme, a njihovo perju nalik treperavo lišće davalo je celome vrtu neku lakoću i hirovitost. Levo od vrta, s druge strane prilaznog puta, raslo je gusto zasađeno drveće. To je rastinje razdvajalo zemljište Brajtona od imanja koje je pripadalo Analukšmi i njenoj porodici.

Bungalov porodice Kandija – Lotus kotidž – bio je jednostavan dvosoban bungalov belo okrečenih zidova i s krovom od crvenog crepa. Bio bi spartanski bez izrezbarenih stubova na verandi, čija se šara u obliku lotosovog cveta ponavljala na rezbariji *mal-lalija* iznad vrata i prozora i na rezbarenim daskama koje su se u vidu zastora spuštale s donjih ivica krova. Kuća je bila mala, i bila bi nepodnošljivo skućena za četvoročlanu porodicu bez duboke prednje i zadnje verande. Kao i većina stanovnika Cejlona, a zapravo i svih tropskih zemalja, tako su i Kandije mnoge svakodnevnije radnje – ćaskanje s gostima, pijenje čaja, šivenje, čitanje, a delom i kuvanje – obavljale na tim verandama.

Ulazna vrata vodila su pravo u salon, a desno od njega ulazilo se u dve spavaće sobe. Jednu je zauzimala Luiza, drugu tri devojke. Bile su to uredne, vesele sobe. Iako je nameštaj bio

jeftin a tri kreveta malo zbijena, prekrivači i zavese vedrih boja nadoknađivali su ovaj nedostatak. Iza salona, odvojena samo lukom, nalazila se trpezarija, sa abonosovim stolom u duborezu i odgovarajućim stolicama. Iz dnevne sobe su dvokrilna vrata vodila na stražnju verandu u obliku slova U. Uz levi krak verande nalazili su se kupatilo i ostava; uz desni, kuhinja i odaje za poslugu. U prostranom vrtu iza kuće rasle su svakojake voćke – hlebno drvo, banana, džak, papaja, mango; u povrtnim leja-ma – plavi patlidžan, murunga, bamije, bundeva; i trave – lišće karija, repušak, limunova trava. Podalje od verande nalazio se nužnik. U Lotus kotidžu je u upotrebi i dalje bila kofa, a nužnički kuli je svako jutro dolazio da svojim dvokolicama odnese noćne izmetine.

Vrt ispred Lotus kotidža brižljivo beše uredila Luiza, poletna baštovanka. Tamarinda, dva kraljevska kokosa i plameno drvo bacali su senke na travnjak. Pomno održavane leje crvenog krotona, ružičastih i žutih iksora, lepog čoveka i paprati okruživale su svako drvo. Živica koja se pružala celom dužinom imanja blistala je od crvenog hibiskusa, a na svežem vetriću što ga je tog novembarskog dana donosio severoistočni monsun cvetovi su prijateljski klimali glavicama svakom posetiocu koji bi naišao malom putanjom što je vodila od Horton plejsa do vratnica Lotus kotidža.

Tog popodneva posetilac bi zatekao porodicu Kandija na prednjoj verandi, za ručkom, na belim pletenim stolicama oko odgovarajućeg stola, i čelo stola Luizu sa čajnikom. Luiza i Kumudini upravo su vodile živahan razgovor o šari stolnjaka što ga je Kumudini završavala za čas šivenja u Van der Hutovoj ženskoj školi koju je pohađala. Luiza je svojevremeno bila velika lepotica. Nijedna njena ćerka nije nasledila njene čari, premda nipošto nisu bile neprivlačne. Kumudini je imala onu veoma cenjenu svetlu put. Prednji su joj zubi bili malo istureni, ali ona je umela da ih pokrije gornjom usnom, što joj je davalo usiljen i stidljiv izraz koji bi se nekom mladiću mogao učiniti

dražesnim. Manohari je bila visoka bezmalo kao muškarac, i nezgrapna. Drugarice iz škole nadenule su joj nadimak Žirafa, što je, nažalost, bio prikladan opis. No imala je izazovan nos i lepo oblikovane usne. Analukšmi je bila tamnoputa. Imala je izduženo lice i visoko čelo, velike uši, i bradu koja nije vredna pomena. Telo joj je bilo vitko i koščato. Ove nedostatke donekle su izravnavale njene oči, krupne i s dugim trepavicama. Iskrile su se od inteligencije i živahnosti. Kosa joj je bila gusta i privlačno uvijena. Obično ju je nosila upletenu pa je vezivala u punđu na potiljku. Kad bi je pustila, širila se poput vela, dopirala do struka, i davala Analukšmi iznenadnu i zapanjujuću lepotu. Sad je Analukšmi sedela sa šoljom čaja u ruci i nastojala da pažljivo prati razgovor o stolnjaku. No misli joj behu daleko, usredsređene na plan koji je skovala, a koji će joj omogućiti da se sutra odveze biciklom u školu.

Sutradan ujutru, dok se oblačila, Analukšmi se trudila da deluje mirno, da se ponaša kao da se neće desiti ništa neuobičajeno. No usta su joj bila suva i morala je da se napreže dok je nabirala sari jer su joj prsti bili kruti od nervoze.

Za doručkom, Luiza primeti da se njena najstarija kći ne koška i ne svađa sa sestrama kao obično, nego ih moli da joj dodaju *tosaj* i *sambar* toliko učtivo da su se njenoj majci oči suzile od sumnjičavosti.

„Merle“, upita je nagavši se napred, „jesi li dobro?“

„Naravno“, odgovori Analukšmi. „Zašto ne bih bila?“

Pre nego što je Luiza stigla da upita još nešto, na kapiju su pokucali vozači rikši.

„Ah, stigli kuliji“, reče Luiza, i dalje nesigurna da li je sve u redu sa ćerkom. Ona ustade i obavi kimono preko duge spavaćice.

Devojke ustadoše od stola i oprae ruke na sudoperi. Stvari im behu na sofi u salonu. Analukšmi i Manohari su imale

čvrste koferčice, prva braon, druga marinski plav, a Kumudini korpu za šiće, slamenu, s poklopcem. Pokupiše stvari i odoše na verandu.

Vozači rikši, nagih tela, s turbanima i u saronzima do kolena, čučali su napolju na putanji između rukunica svojih rikši i žvakali betel. Kad su Luiza i devojke izišle na kapiju, oni ustadoše. Luiza je posmatrala svoje ćerke kako zakoračuju među rukunice i penju se svaka u svoju rikšu.

Luiza dade znak i vozači rikši pođoše napred. Kad su bili pri samom kraju putanje, Luiza, kao i uvek, doviknu: „Devojke, devojke, raširite suncobrane, pobogu. Ne želite valjda da pocrnite?“

One joj mahnuše umesto odgovora.

Otac je svakoj devojci poklonio po papirni kineski suncobran sa cvetnom šarom iz Malaje. Kad su stigle na Horton plejs, Manohari i Kumudini poslušno otvoriše suncobrane. No Analukšmi izvuče iz koferčeta neku staru odrpanu krpku, natuče je na glavu i podvuče lastiš ispod brade.

„Stani!“, doviknu Analukšmi vozaču rikše. On se zaustavi i ona brzo siđe.

„Aka?“ Kumudini dade znak svom vozaču da stane.

Ne obraćajući pažnju na nju, Analukšmi pohita živici koja je bila međa prema imanju Brajton. Prođe kroz neku rupu i tren kasnije pojavi se s biciklom. Rubovi njenog sarija bili su vlažni od rose a u šešir joj se zakačila neka grančica.

„Sjajan plan, zar ne?“, reče s usiljenom razdraganošću ne bi li odagnala užasnut izraz na licima svojih sestara i ublažila težinu koja joj se, zbog onoga što se spremala da uradi, skupljala u stomaku.

Kumudini sklopi suncobran i iziđe iz rikše. „Jesi li poludela, aka, ili šta? Neko će te sigurno primetiti i ama će saznati.“

„Tad će biti prekasno“, odvrati Analukšmi, ali glas joj beše stegnut.

„Ti misliš da si čudesno smela, aka“, reče Manohari, „ali istina je da na tom biciklu izgledaš kao pravo strašilo.“

Analukšmi odloži koferče u pletenu korpu na upravljaju. „Do viđenja“, reče, plašeći se da bi njene rešenost mogla popustiti ako bi i dalje slušala sestre. Polako je odmicala.

„Aka, čekaj, stani!“, vikala je Kumudini za njom, ali Analukšmi se pravila da ne čuje.

Kad je izišla iz Horton plejsa i našla se na Zelenoj stazi za Kolpeti, Analukšmi poče ispunjavati ushićenje. Ona pogleda uvis u baldahin od lišća što ga je tvorilo ogromno drveće s obe strane Zelene staze, i nasmeši se. Plan joj je uspeo. Evo je gde se vozi biciklom u školu. Prijatno svež vetar nosio joj je sari i podvlačio se ispod njega. Ona strže šešir s glave, baci ga u korpu i ispravi se na sedištu. Poče brže okretati pedale, blaženo nesvesna pogleda koje su joj upućivali pešaci i vozači.

Galski put je vodio uporedo sa obalom, oko dvesta metara od mora. Zgrade i ostala obeležja na Galskom putu stanovnici Kolomba određivali su prema tome da li se nalaze na njegovoj „morskoj“ ili na njegovoj „kopnenoj strani“.

Kolpetijska misionarska škola u kojoj je predavala Analukšmi nalazila se na „morskoj strani“ Galskog puta, u predgrađu Kolpetija. Kroz kapiju od kovanog gvožđa ulazilo se u dvorište, a iz njega su se račvale dve staze, do Kolpetijske misionarske crkve, i do školskih zgrada. Crkva, teška i sumorna, bila je od kamena i činilo se da joj je mesto pre u Škotskoj nego na Cejlonu. Unutrašnjost crkve bila je ogoljena i funkcionalna, a jedini ukras – vitraž sa Hristom kao Dobrim pastirom iznad predikaonice. Za razliku od crkve, školske zgrade su odisale nečim veselim i lakim. Bile su od opeke, i okrečene belo. Blizina mora činila je da se sunčeva svetlost odbija od zgrada ublaženo, zlatasto. Zidovi su bili obrasli cvetnim puzavicama – bugenvilijom, ladoležom – koje su na njima pravile vatromet boja.

Tereni za košarku i vežbanje tvorili su četvorougao nik oko kog su se rasporedile školske zgrade. Na „morskoj strani“ pravougaonika, uz železničku prugu i žalo, nalazio se blok učionica starijih učenica. Na druge dve strane nalazili su se internat, odnosno blok učionica mlađih učenica.

Svaka devojka koja je prošla kroz Kolpetijsku misionarsku školu znala je da učenice dele nastavnice u dve grupe – potvrđene veštice i potencijalne veštice. Potvrđene veštice behu žene kojima je odavno prošlo vreme za udaju i kojima je život nudio samo surovo usedelištvo na mršavoj učiteljskoj plati. Potencijalne veštice behu bivše učenice koje je gospođica Loton pozvala da predaju mlađim razredima dok ne nađu muževe. Što je neka nastavnica bila potvrđenija kao veštica, to su joj se više ismevali i prezirali je. Razlika između tih dveju grupa bila je, dakle, stroga i ogorčeno održavana.

Mardžeri de Sojsa, vođa potencijalnih veštica, stajala je kraj prozora zbornice kad je Analukšmi na biciklu projezdila kroz kapiju i provezla se između učenica okupljenih u dvorištu.

„Au!“, reče ona začuđeno podigavši obrve.

Ostale nastavnice su ćaskale oko dugačkog profesorskog stola usred odaje. One je pogledaše.

„Neizostavno morate doći i videti ovo“, reče ona.

Sve priđoše prozoru.

Analukšmi sad beše sišla s bicikla i našla se opkoljena učenicama, od kojih je većina izražavala divljenje, a nekoliko moljalo da ih pusti jedan krug.

„Skroz sumanuto“, reče Ursula Guneratne, vođa potvrđenih veštica. „Ta mala Kandija, ponekad mi se čini da joj je mozak u stražnjici.“

Potvrđene veštice klimnuše glavom, slažući se.

„Ali otkud joj taj bicikl, to bih htela da znam.“

„Dala joj gospođica Blejk. Oproštajni poklon.“

Usvojenica gospođice Loton, Nensi, stajala je na pragu pokušavajući da prikrije koliko je zabavlja njihovo neodobranje. Za razliku od ostalih nastavnica, odevenih u sari, Nensi je nosila smelu haljinu do kolena, a kosu beše skratila. Iako je bila izuzetno zgodna i imala lep stas, u njoj nije bilo živahnosti koja bi se očekivala od tako moderno doterane mlade žene. Ponašanje joj je bilo odmereno, a kad bi progovorila, tečni dugački samoglasnici otkrivali su da je, iako je njen engleski bio savršen, taj jezik naučila kasnije u životu.

„Čisto majmunisanje“, reče Ursula Guneratne. „Pretpostavljam da misli kako sad izgleda kao Evropljanka. Meni više liči na seljanku.“

Do tog trenutka je Mardžeri de Sojsa bila jednako kritizerski nastrojena prema celom pitanju kao i Ursula Guneratne. No čuvši neodobranje svoje najveće suparnice, ona odluči da zauzme suprotan stav, koliko da je razdraži. „Kojašta“, reče odmahujući glavom, pri čemu joj zazveckaše naušnice. „Ja smatram da je to baš divno. Ozbiljno pomišljam da i sama nabavim bicikl.“

„Zašto ga ne nabaviš?“, odvrati Ursula Guneratne. „Onda više ne bi morala da se voziš kolima celih sto metara od kuće do škole.“

Ova primedba na račun ozloglašene lenjosti Mardžeri de Sojsa nije naišla na dobar prijem. Na mogućnost svađe zbornicom prođe drhtaj iščekivanja.

„Ja bar imam kola“, izjavi Mardžeri de Sojsa.

Pre nego što je svađa stigla da se rasplamsa, uđe Analukšmi.

„Ššš-ššš“, prosikta neko i zbornica zaneme.

Analukšmi zastade na tren s koferčetom u jednoj, šeširom u drugoj ruci, i shvati da je bilo reči o njoj i biciklu. Laknu joj što vidi Nensi gde s blagonaklono podignutim obrvama stoji pored pregrada u stražnjem delu odaje.

„Analukšmi“, povika Mardžeri de Sojsa pošavši prema njoj, „baš si straobalno izgledala na tom biciklu. Upravo sam svima rekla da mi dođe da i ja nabavim bicikl.“

„Baš dobro“, odgovori Analukšmi, prođe pored nje i ode do Nensi.

Analukšmi se uvek osećala nelagodno u prisustvu devojaka kao Mardžeri de Sojsa, s njihovim finim sarijima od francuskog šifona i zvučnim smehom. Ona se za školu odevala u prost japanski žoržet te je znala da izgleda skromno pored Mardžeri i njoj sličnih.

Nensi dotače Analukšminu mišicu. „Čestitam“, prošapta. „Mislim da si izgledala sjajno kad si projezdila kroz kapiju.“

„Kako je naša evropska gospođica danas?“, reče Ursula Guneratne Analukšmi.

Ostale nastavnice se zakikotaše.

„A sledeće će biti da će naša evropska gospođica progovoriti s engleskim naglaskom.“

Analukšmi zausti da uzvratu, ali Nensi, čija je ruka i dalje bila na prijateljičinoj mišici, pojača stisak savetujući joj da zanemari bockanje gospođice Guneratne.

Premda emancipovana i moderna, Nensi, koja je imala dvadeset pet godina, iskazivala je svoju volju i podnosila svaku kritiku s tihim spokojem. Često je zaustavljala ispade svoje mlađe prijateljice.

Otvoriše se upravnična vrata i u zbornicu uđe gospođica Loton. Ona pređe pogledom preko njih. „Zar još nije zvonilo? Nensi draga, da li bi molim te mogla da odeš do domara i kažeš mu da smesta zvoni.“

Nensi klimnu glavom i iziđe.

„Ah, Ana, tu si“, reče gospođica Loton Analukšmi. „Uđi, hoću da razgovaram s tobom.“

Analukšmi ode za gospođicom Loton u njenu kancelariju.

Iako je gospođica Loton upravljala školom s uzornom efikasnošću, njena je kancelarija uvek bila u neredu. Radni sto bio je zatrpan papirima i knjigama s kojima se gospođica Loton nekako snalazila. I ostatak kancelarije bio je u sličnom darmaru. Prašnjav, spreda zastakljen kredenac postavljen uz jedan zid bio

je prepun starih pehara i medalja koje je škola osvojila tokom godina, a prekobrojni trofeji bili su naslagani povrh kredenca, po podu i po prozorskim daskama. Na sofu kao da su se prelele stvari sa radnog stola gospođice Loton, te je pretila opasnost da i ona nestane pod papirima. Jedan ugao sobe, međutim, beše uredan, a površina radnog stola čista. Bio je to deo gospođice Blejk, i ona ga je održavala urednim.

„Ana, draga“, reče gospođica Loton dok se probijala do svoje strane stola i nudila Analukšmi da sedne, „hoću nešto da te zamolim. Upravo tražim zamenu za gospođicu Blejk, to može i da potraje. Da li bi mogla da mi pomogneš oko onoga što je radila gospođica Blejk?“

„Ja, gospođice Loton?“, reče Analukšmi, iznenađena i obradovana. „Ali ja ne znam ništa o poslu pomoćnice upravnice.“

„Pa, razume se da ne bih očekivala od tebe da radiš sve“, reče gospođica Loton gledajući je blago. „To bi tebe prevazilazilo. Meni je potrebna pomoć oko kancelarijskog posla, sređivanja dosijea, odgovaranja na neka pisma.“

„Ja... Ja bih bila ushićena, gospođice Loton“, odgovori Analukšmi, ponosna što je gospođica Loton nju odabrala za taj posao.

„Biću ti večni dužnik.“

U tom trenutku zazvoni telefon i gospođica Loton ode da se javi. Analukšmi pogleda svoju voljenu upravnicu – kosu razdeljenu po sredini i obavijenu oko glave u vidu pletenice, naočari spuštene na vrh nosa, običnu haljinu dugih rukava neelegantno istegnutu do malo ispod kolena – i oseti ogromnu ljubav prema toj ženi. Od svih nastavnica, od kojih su neke mnogo starije, gospođica Loton je za ovaj zadatak odabrala nju. Analukšmi odluči da dâ sve od sebe, tako da gospođica Loton vidi da joj je s pravom ukazala poverenje.